

ردپای استعمار در ایران

نقش استعمار انگلیس در ماجرای تنباکو

تدوین:

راحله ماسانی

زیرنظر:

دکتر اعظم رحمت آبادی

سرشناسه: ماسناتی، راحله، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور: نقش استعمار انگلیس در ماجرای تنباکو/ تدوین راحله ماسناتی، زیر نظر اعظم رحمت آبادی.

مشخصات نشر: مشهد: مهر طاهر، ۱۳۹۲. مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۰-۰۱-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. -- تحریم تنباکو، ۱۳۰۹ ق.

موضوع: تحریم اقتصادی -- ایران موضوع: توتون -- قراردادها -- جنبه های استعماری

موضوع: ایران -- تاریخ -- انقلاب مشروطه، ۱۳۲۴ - ۱۳۲۷ ق.

موضوع: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق. -- جنبشها و قیامها

شناسه اثر: اعظم رحمت آبادی، اعظم

در بندی: شماره: ۱۳۹۱ / ۱۴۱۲ / DSR

ردیف: ۹۵۵/۰۷۴۵۰۴۵

شماره پیشانی: ۳۰۵۲۵۰۳

نام کتاب: نقش استعمار انگلیس در ماجرای تحریم تنباکو

نویسنده: راحله ماسناتی

زیر نظر: اعظم رحمت آبادی

ناشر: مهر طاهر

صفحه آرای: کانون آگهی و کتابت نگاره/ ۸۵۴۱

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲

تعداد صفحات: ۱۴۴ ص

قطع: رقعی

قیمت: ۵۰/۰۰۰ ریال

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۹۵۰-۰۱-۳

به سفارش: مؤسسه علمی تحقیقی مکتب نرجس

حق چاپ محفوظ است.

مرکز پخش:

مشهد: انتهای دانش غربی، پست بیمارستان سینا، مؤسسه علمی - تحقیقی مکتب نرجس

تلفن: ۸۵۴۴۶۷۷/۸۵۹۵۰۴۰ - دورنگار: ۸۵۹۱۱۱۶ / کدپ: ۹۱۳۵۹۱۴۱۱۳

E-mail: info@m-narjes.org پست الکترونیکی

www.m-narjes.org.net/ir آدرس اینترنتی

یکی از مهم‌ترین اتفاقات دهه‌های پایانی قرن بیستم، وقوع انقلاب اسلامی در ایران بود که با شتاب جاد تحولات و تغییرات فراوانی در نظام قدرت جهانی شد و تأثیرات بسیاری را بر خود به جا گذاشت. برخلاف دیگر انقلاب‌های رخ داده در جهان، انقلاب اسلامی از یک دینی و معنوی برخوردار بود و نگرش‌های مادی‌گرایانه حاکم بر ساختار تعالای جهان را به چالش کشید.

ویژگی دینی و مذهبی انقلاب، بدین معناست که از همان ابتدای حرکت و برداشتن نخستین گام‌ها، رهنمودهای اسلامی و ویژه معارف و آموزه‌های مذهب تشیع، تغذیه‌کننده و الهام‌بخش مبارزات و گروه‌ها بود. در واقع این اعتقادات اسلامی و شیعی نظیر «شهادت، عدالت، غیبت، انتظار، ظلم‌ستیزی، اطاعت از مرجعیت و...» بود که به حرکت‌های مردم جهت می‌داد و آن‌ها را به سمت پیروزی رهنمون می‌ساخت.

انقلاب اسلامی پس از پیروزی، نسبت به مسائل دینی و مذهبی و نیز جامعه مسلمانان جهان و جوامع شیعی توجه بسیار از خود نشان داد. قلمرو شایسته جهان ایران و دیگر کشورها که تا به حال به سبب سرکوب‌های متعدد از ناحیه ماکت در خمودگی و ضعف به سر می‌برد در اثر انقلاب ایران به شور و شوق درآمده و با امیدواری و احساس هویت و اعتماد به نفس نقش آفرینی خود را آغاز نمود.

از آن‌جا که اعتقادات مذهبی شیعیان و اطاعت از مرجعیت شیعه در این تحولات نقش اساسی داشته بازخوانی فعالیت علما، بصیرت و آگاهی مردم در حمایت و

پذیرش فرمان آن‌ها و دسیسه‌های استعمار برای غارت منابع کشورهای اسلامی در طول سده‌های مختلف تاریخ اسلام و ایران می‌تواند الهام‌بخش گروه‌ها و جوامع اسلامی باشد که به نوعی با استعمار و استبداد دست و پنجه نرم می‌کنند. از این رو شناخت زمینه‌ها و عواملی که خصوصاً در سده‌های متأخر الهام‌بخش بود و سرانجام پیروزی انقلاب اسلامی را فراهم آورد و نیز در ک ضعف‌هایی که به نوعی رکود و سستی را فراهم ساخت و منافع استعمار را به دنبال داشت می‌تواند نقشه راه آینده را روشن سازد.

نهمین جنبه از جمله حوادثی است که می‌توان آن را آغاز تحول در افکار مردم و الهام‌بخش جنبه آنان برای رویارویی با قدرت مطلقه در داخل و سلطه استعمار خارجی دانست. می‌توان گفت بر نهضت مشروطه که در طی آن ملت توانست نظام استبدادی را متزلزل کند و در امور حکومت سهم سازد. با توجه به اهمیت این نهضت و نقش آفرینی علما در آن، عنوان نقطه عطف فعالیت‌های سیاسی شیعه، در دوران معاصر گروه شیعه‌شناسی پژوهشگاه موسسه علمی - تحقیقی مکتب نرجس^(۱) برای بازشناسی فعالیت علمای شیعه و تأثیر آن در تحولات سیاسی و اجتماعی ایران پژوهش‌هایی از این دست را در دستور کار خود قرار داد.

در خاتمه لازم است از تمام کسانی که در چاپ و نشر این اثر همکاری داشتند خصوصاً مدیریت مکتب نرجس، استاد شایسته و معاونت محترم پژوهش سرکار خانم طهرانیان و دیگر همکاران پژوهشگر تشکر و قدس می‌نمایم و برکات معنوی این اثر را به روح علمای شیعه و از جمله استاد مرحومه فاطمه حاج‌زادگی (طاهایی) بنیانگذار موسسه علمی تحقیقی مکتب نرجس هدیه می‌کنم.

مدیر گروه شیعه‌شناسی

اعظم رحمت‌آبادی

فهرست مطالب

۷	نگفتار
۱۳	مقدمه
منافع استعمار در ایران	
۱۷	سیاست‌های استعماری انگلیس در ایران
۱۷	رابطه ایران با انگلیس
۱۸	معاهده پاریس
۲۳	مطامع استعمار انگلیس و یاف امتیازات
۲۳	امتیاز رویتز
۲۷	امتیاز لاتاری
۲۸	امتیاز کشتی‌رانی در رود کارون
۲۹	سیاست‌های استعماری روسیه در ایران
۲۹	رابطه‌ی ایران با روسیه
۳۱	جنگ ایران و روس
	مطامع استعماری روسیه در ایران و دریافت امتیازات
	ایجاد قزاقخانه
۳۴	امتیاز استخراج معادن قراجه داغ در آذربایجان
۳۴	امتیاز ساختن راه خلیج انزلی تا قزوین
۳۵	استقراض‌های ایران

وضعیت سیاسی و اجتماعی ایران در عصر ناصرالدین شاه

نگاهی به اوضاع سیاسی عصر ناصرالدین شاه	۳۹
سلطنت ناصرالدین شاه	۳۹
وضعیت رجال سیاسی	۴۰
امیر کبیر	۴۲
اصلاحات امیر کبیر	۴۳
اصلاح امور مالی	۴۳
اصلاح وضع نظامی	۴۴
توسعه فرهنگ و تمدن	۴۴
توسعه به امور و مسائل اقتصادی	۴۵
اصلاح داری	۴۵
نگاهی به دیگر رجال	۴۵
اوضاع اجتماعی عصر ناصرالدین شاه	۴۹
سفرهای ناصرالدین شاه و تفریح آن در جامعه	۴۹
بی امنیتی	۵۰
فقر و عقب ماندگی	۵۳
رکود اقتصادی	۵۵
پایین بودن فرهنگ	۵۷

امتیاز تنباکو

مقدمات و اعطای امتیاز	۶۱
چگونگی و اعطای امتیاز دخانیات	۶۱
فرمان امتیاز تنباکو و تبعات آن در ایران	۶۵
مفاد امتیازنامه تنباکو و توتون	۶۵

ورود انگلیسی‌ها به ایران و کاهش دین‌داری ۶۹

قیام و شورش مردم بر ضد قرارداد رؤی ۷۴

مخالفان امتیاز دخانیات ۷۴

قیام مردم شیراز به رهبری مجتهد فارس ۷۵

توسل انگلیس‌ها به امین‌السلطان ۷۷

تبعید روحانیت ۷۸

پیام تبریک ۸۰

صیحه‌ها ۸۳

شورش مردم در تهران ۸۵

میرزای شیرازی و جنبش تنباکو

عالم‌ان دینی ۸۹

پناه آوردن علمای ایران به میرزای شیرازی ۹۲

تلگراف میرزای شیرازی به شاه ۹۳

توجیه مشیرالوزاره نزد میرزا ۹۵

وضعیت دربار بعد از تلگراف میرزا ۹۶

تحریم دخانیات ۹۷

حکم تحریم تنباکو ۹۷

تبعیت مردم از حکم تحریم تنباکو ۹۸

نفوذ حکم میرزای شیرازی در دربار ۹۸

تقیح عمومی استعمال دخانیات ۱۰۰

جلب نظر علما ۱۰۲

لغو قرارداد رژی

عقب‌نشینی دربار و لغو بعضی مفاد قرارداد ۱۰۷

لغو انحصار داخلی دخانیات ۱۰۷

اعلان جهاد ۱۰۸

تبعید میرزای آشتیانی ۱۰۹

مراحل نهایی قیام تنباکو ۱۱۱

نقش زنان ۱۱۱

توسیع استعمار ۱۱۳

دشمنان مردم بی دفاع ۱۱۴

لغو قرارداد رژی ۱۱۵

لغو قرارداد رژی و شکسته شدن حکم تحریم تنباکو ۱۱۵

پرداخت خسارت به میانی ۱۱۷

اثرات و پیامدهای بست تنباکو ۱۱۸

خاتمه ۱۲۱

منابع و مآخذ ۱۲۵

پیوست‌ها ۱۳۳

پیوست ۱: نامه‌ی سید جمال‌الدین اسدآبادی به پیکارگاه زعیم شیعه میرزای

شیرازی ۱۳۵

پیوست ۲: تلگراف ناصرالدین شاه که به ظل‌السلطان مخبرالدوله است ۱۳۸

پیوست ۳: اعلام لغو قرارداد از طرف دولت ایران ۱۴۰

پیوست ۴: قرارداد در قسح و ختم عمل متوکل تنباکو ۱۴۱